

Jan Feliks Tarnowski

Jan Feliks Tarnowski urodził się w 1777 w Dzikowie. Ożenił się z dziedziczką ogromnej fortuny Walerią Strojnowską dnia 7 września 1800 r. w kościele dominikanów w Tarnobrzegu. Wkrótce otrzymał pierwsze publiczne stanowisko - został członkiem Rady Zastępczej Krajowej działającej przy Rządzie Centralnym Obojga Galicji.

Za swoją pracę naukową: szereg prac historycznych i tłumaczenia dzieł literatury starożytnej został przyjęty do Warszawskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Po wkroczeniu wojska rosyjskiego na teren Księstwa Warszawskiego władzę zaczęła sprawować Rada Najwyższa Tymczasowa, w której Jan Feliks Tarnowski otrzymał godność referendarza. W 1818 r. został mianowany senatorem Królestwa Polskiego.

W czasie wojny Napoleona Bonapartego z Rosją w swoich majątkach przyjmował wielu uchodźców.

Podczas klęski powodzi, jaka zdarzyła się w Wielosiu, Tarnowski pomagał włościanom dzieląc się zapasami żywności.

Największą pasją Jana Feliksa było czytanie i kolekcjonerstwo książek. Do zamiłowania książek przyczynił się wuj Tadeusz Czacki, który był wybitnym bibliofilem, rozbudził i zaraził pasją do literatury swojego siostrzeńca. Pasja gromadzenia o mało nie doprowadziła do pojedynku z innym kolekcjonerem, senatorem Wodzińskim.

Jan Feliks zmarł w 1842 w Dzikowie w wieku 65 lat. Jego syn Jan Bogdan studiował architekturę, zaprojektował m.in. spichlerz (obecnie muzeum Siarki).

Pasję zbierania książek rozpoczął już jako młody uczeń, a później wykorzystywał każdą nadarzącą się okazję, podróż, aby powiększyć swój księgozbiór. Kasata zakonów spowodowała, że klasztory pozbywały się swoich zbiorów, które kolekcjonerzy chętnie nabywali. Korzystali też z usług agentów, wynajdujących rzadkie druki na aukcjach i w bibliotekach. Tarnowski kupił dublety z Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego.

W latach 1815-1818 włączył Tarnowski do swojego księgozbioru dzieła pochodzące z biblioteki króla Stanisława Augusta Poniatowskiego. Wyszukał i ocalił od zagłady część biblioteki króla Stefana Batorego.

Jan Feliks niechętnie podchodził do sprzedaży jakiegokolwiek rzeczy ze swojej kolekcji, nawet, gdy Horochów został obciążony wielkimi opłatami przez władze rosyjskie.

Według Michała Marcza, bibliotekarza opiekującego się księgozbiorem dzikowskim, w roku śmierci twórcy biblioteki dzikowskiej posiadała ona księgozbiór liczący 13 - 15 tyś. książek.

Pierwszym bibliotekarzem pracującym nad opracowywaniem i porządkowaniem księgozbioru dzikowskiego był bibliotekarz, archiwista i historyk Łukasz Gołębiowski. Przez pewien czas pomagał mu Stanisław Jachowicz. Po roku 1809 księgozbiorem rodziny Tarnowskich opiekował się Seweryn Biliński, który opracował przy współpracy ze Stanisławem Jachowiczem i sekretarzem Ślebodzińskim katalog dzieł polskich.

Tarnowski polecił wykonanie architektowi Franciszkowi Marii Lanciemu projekty znaków własnościowych biblioteki dzikowskiej - ekslibrisu oraz superekslibrisu. Zaprojektował także projekt wzoru ornamentów, do ozdabiania opraw książek w stylu neogotyckim oraz metalową pieczęć biblioteczną. Oprawy dzieł, wchodzące w skład księgozbioru dzikowskiego, wykonywane były ze skóry cielęcej i kozłowej. Na oprawach umieszczano znak własnościowy biblioteki, superekslibris. Był on wykonywany złotem, na środku okładziny górnej. Superekslibris biblioteki przedstawiał herb rodziny Tarnowskich, Leliwa, umieszczony w kole.

W 1839 r. opracował Jan Feliks Tarnowski regulamin korzystania z biblioteki, tytułując go *Urządzenie biblioteki*. W regulaminie określił szczegółowe wytyczne dotyczące opracowywania, konserwacji oraz zasady dotyczących korzystania z księgozbioru:

„Kto by książki pożyczonyj i zapisanej przez niego (czego koniecznie wymagam) nie oddał lub uszkodził, tedy w dwójno wartość jej podług katalogu zapłacić winien, a to wszyscy w ogóle, poczwyszy od mojej żony i mojego syna, nie wspominam już obcych, gdyż uważam mego syna i wnuka za dozorców biblioteki ale nie właścicieli”.

Biblioteka stworzona przez Jana Feliksa Tarnowskiego miała charakter rodowy. Twórca biblioteki czuwał nad jej powiększaniem, opracowywaniem, a także zapewnił jej odpowiednie miejsce przechowywania. Biblioteka dzikowska pod opieką kolejnych przedstawicieli rodziny Tarnowskich przetrwała do wybuchu I wojny światowej. Na dalsze jej losy wpływ miały wydarzenia rozgrywające się na arenie międzynarodowej. Wraz z wybuchem I wojny światowej kończą się spokojne lata dla biblioteki. Po roku 1914 księgozbiór znajdował się w kolejnych, coraz to poważniejszych niebezpieczeństwach. Pożar zamku dzikowskiego w nocy z dnia 22 na 23 grudnia 1927 r. przyczynił się niewątpliwie do uszczuplenia zbiorów bibliecznych. Ostatecznie kres istnieniu biblioteki położyły władze komunistyczne, które zdecydowały o podziale kolekcji dzikowskiej.

Kolejni Tarnowscy działali na rzecz kraju walcząc o wolność, pracując dla rozwoju nauki i gospodarki:

- Juliusz zginął w powstaniu styczniowym;
- Stanisław wybitny uczyony i polityk, historyk literatury polskiej, prezes Akademii Umiejętności, profesor i rektor UJ, przywódca Stańczyków;
- Zdzisław zbudował browar, cegielnię, dachówkarnię i stolarnię parową oraz fabrykę wódek i likierów, założył hodowlę ryb w Budzie Stalowskiej. Stał się współzałożycielem i udziałowcem Towarzystwa Handlowo – Przemysłowego Bazar. W roku 1904 ufundował w Tarnobrzegu szpital, kościoły w Chmielowie i Tarnowskiej Woli. W okresie I wojny przekazał pałac w Mokrzeszowie na rzecz Zakładu Sierot Wojennych, w czasie wojny polsko-radzieckiej wyposażył oddział kawalerii;
- Artur uczestniczył w wojnie polsko – bolszewickiej 1920 roku, następnie w kampanii wrześniowej 1939 r. Po czterech latach oflagu wstąpił do I Dywizji Pancerniej gen. Stanisława Maczka.

źródło: Katarzyna Paduch, *Jan Feliks Tarnowski i jego dzikowska biblioteka na przełomie XVIII i XIX wieku*

Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego

Narodowy
Instytut
Dziedzictwa

Wspólnie dla
dziedzictwa

„Dofinansowano w ramach programu Narodowego Instytutu Dziedzictwa – Wspólnie dla dziedzictwa”